УДК 392:316.7
DOI https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.35

Денисюк Жанна Захарівна,
доктор культурології, доцент,
доцент кафедри психології та гуманітарних дисциплін
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
orcid.org/0000-0003-0833-2993
ResearcherID: G-9549-2019
jdenesuk@dakkkim.edu.ua

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ ТА КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ

У статті аналізуються питання впливу української культурної ідентичності на національну стійкість (резильєнтність) і механізми культурної політики, які сприяють її зміцненню. Досліджено концепт культурної ідентичності як фундаментального елементу національного самовизначення та його вплив на соціальну згуртованість, державотворчі процеси й міжнародний імідж України. Визначено роль національної пам'яті у збереженні та трансформації культурної спадщини в умовах глобалізації та інформаційних викликів. Окрему увагу приділено впливу російської агресії на процеси самоідентифікації українців і посиленню національної свідомості в сучасних умовах. Розглянуто ключові напрями культурної політики України, спрямовані на підтримку та розвиток національної ідентичності, включно з популяризацією української мови, інтеграцією традицій у сучасний мистецький дискурс, а також заходами щодо збереження культурної спадщини. Наголошено на важливості стратегічного підходу до культури та культурної політики як інструменту забезпечення стійкості держави та її громадян перед зовнішніми та внутрішніми викликами, особливо в умовах російської військової агресії. Висвітлено взаємозв'язок між українською культурною ідентичністю та національною стійкістю, окреслюючи можливі шляхи зміцнення культурного потенціалу України в умовах сучасних викликів. За результатами проведеного дослідження з'ясовано, що вплив війни на процеси консолідації нації здійснюється через культуру, мову, традиції, символіку та ін. Доведено стратегічну важливість культурної політики для зміцнення суспільної єдності, протидії інформаційним загрозам та в процесах воєнного відновлення України. Національна стійкість або резильєнтність має не лише психологічний чи соціальний, а й вагомий культурологічний вимір, оскільки саме культура визначає, як суспільство адаптується до змін, реагує на виклики та ретранслює власну ідентичність наступним поколінням.

Ключові слова: українська культурна ідентичність, національна стійкість, резильєнтність, культурна політика, національна культура, війна, воєнний стан, національна єдність, цінності, архетип не ядро культури.

Denysiyuk Zhanna,
Doctor of Cultural Studies, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Psychology and Humanities
National Academy of Culture and Arts Management
orcid.org/0000-0003-0833-2993
ResearcherID: G-9549-2019
jdenesuk@dakkkim.edu.ua

UKRAINIAN CULTURAL IDENTITY AS THE BASIS OF NATIONAL STABILITY AND CULTURAL POLICY

The article analyzes the issue of the influence of Ukrainian cultural identity on national stability (resilience) and what mechanisms of cultural policy contribute to its strengthening. The concept of cultural identity as a fundamental element of national self-determination and its impact on social cohesion, state-building processes and the international image of Ukraine are studied. The role of national memory in the preservation and transformation of cultural heritage in the context of globalization and information challenges is determined. Special attention is paid to the impact of Russian aggression on the processes of self-identification of Ukrainians and the strengthening of national consciousness in modern conditions. The key directions of Ukraine's cultural policy aimed at supporting

and developing national identity are considered, including the popularization of the Ukrainian language, the integration of traditions into modern artistic discourse, as well as measures to preserve cultural heritage. The importance of a strategic approach to culture and cultural policy as a tool for ensuring the stability of the state and its citizens in the face of external and internal challenges, especially in the context of Russian military aggression, is emphasized. The relationship between Ukrainian cultural identity and national resilience is highlighted, outlining possible ways to strengthen Ukraine's cultural potential in the face of modern challenges. As a result of the research, it was found that the impact of war on the processes of national consolidation is carried out through culture, language, traditions, symbolism, etc. The strategic importance of cultural policy for strengthening social unity, countering information threats and in the processes of military reconstruction of Ukraine is proven. National resilience or resilience has not only a psychological or social, but also a significant culturological dimension, since it is culture that determines how society adapts to changes, responds to challenges and relays its own identity to subsequent generations.

Key words: Ukrainian cultural identity, national resilience, resilience, cultural policy, national culture, war, martial law, national unity, values, archetype is not the core of culture.

Актуальність теми дослідження. Проблематика культурної ідентичності набуває підвищеної значимості в перебігу подій останніх років і відповідного переосмислення з огляду на складний період буття українського суспільства, викликаний повномасштабною війною, що триває, загальним воєнним станом країни, а до цього – постійними гібридними викликами та низкою інших деструктивних чинників.

Загалом варто відзначити, що українська культурна ідентичність є ключовим елементом суспільного життя України, що становить основу національної самосвідомості та культурної спадщини. У зв'язку із сучасними викликами та загрозами важливо розуміти роль культурної ідентичності у формуванні й підтримці національної стійкості та розвитку державної культурної політики в кризових умовах суспільства та його загальної турбулентності. На думку Р. Поліщука, «для української культури стрижнем духовного буття стало усвідомлення своєї культурної ідентичності. Усвідомлення самототожності, цілісності – це саме та основа, яка повинна забезпечити стабільність окремої культури при змінах у сучасному глобалізованому світі, їхніх впливах на формування чи трансформацію світогляду нашого народу» (Поліщук, 2027, с. 3).

Натомість культурна політика потребує комплексного підходу й урахування регіональних культурних особливостей. Процеси глобалізації та міграції також чинять впливи на укріплення культурної ідентичності, що потребує ретельного вивчення заходів з її підтримки. Культурна ідентичність України формувалася століттями, і значна частка історичних періодів відбувалася в умовах боротьби за власну незалежність та самобутність. Наразі можемо виокремити ключовими маркерами українську ідентичності мову як головний елемент національної єдності, символіку, традиційну культуру та творчість, історичну пам'ять та ін. Відповідно в умовах війни ці складові є не лише елементами національної культури, але й механізмами спротиву гібридним загрозам, проросійським наративам тощо.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичний дискурс ідентичності загалом і української культурної ідентичності зокрема має вагомий корпус наукових досліджень. Натомість у фокусі нашої уваги зосереджений аспект розгляду культурної ідентичності як основи національної стійкості (резильєнтності) та культурної політики, що обумовлюється сучасним станом війни українського суспільства та низкою інших актуальних чинників суспільно-історичного процесу. Отже, означена проблематика знайшла відображення у працях таких науковців, як В. Вінков (Вінков, 2022), Л. Галуха (Галуха, 2024), П. Горінов (Горінов, Драпушко, 2022), Н. Демиденко (Демиденко, 2024), Р. Драпушко (Горінов, Драпушко, 2022), О. Кирилюк (Кирилюк, 2020), М. Козловець (Козловець, 2009), О. Корольчук (Корольчук, 2020), Т. Кузьма (Опанасюк, Кузьма, 2024), Т. Опанасюк (Опанасюк, Кузьма, 2024), Р. Поліщук (Поліщук, 2017), О. Резнікова (Резнікова, 2022), Ю. Руденко (Руденко, 2020), О. Русул (Русул, 2013), О. Федотова (Федотова, Галуха, Верезомська, 2024), С. Верезомська (Федотова, Галуха, Верезомська, 2024), І. Фещенко (Фещенко, 2024) та ін. На сьогодні переважна більшість вчених у своїх роботах акцентують увагу на виключній ролі культурної ідентичності й культури загалом у формуванні масової свідомості, національної стійкості до загроз

в інформаційному просторі, вказуючи при цьому на ядро культурної архетипної матриці, що здатне транслювати національні цінності та слугувати духовним опертям членам суспільства в часи кризи.

Мета статті – проаналізувати, як українська культурна ідентичність впливає на національну стійкість і які механізми культурної політики сприяють її зміцненню.

Виклад основного матеріалу. Війна, яка триває в Україні, стала безпрецедентним випробуванням для українського народу, проте вона також продемонструвала високий рівень національної стійкості або резильєнтності – здатності суспільства адаптуватися до кризових станів, протистояти їм – у цьому разі війні – і після їх завершення виходити із цих станів. Ця стійкість ґрунтується на історичному досвіді, культурній ідентичності, згуртованості суспільства, міжнародній підтримці та ін. Україна має багатовіковий досвід протистояння зовнішнім загрозам, що, власне, й сформувало її національний характер. Цей історичний досвід закріплений у національній пам'яті та має здатність мобілізувати суспільство під час сучасної війни.

Національна стійкість – це здатність держави та суспільства ефективно протистояти загрозам, адаптуватися до нових умов і зберігати функціональність у кризових ситуаціях. Після повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році Україна продемонструвала високий рівень стійкості на всіх рівнях: військовому, економічному, соціальному, дипломатичному, культурному й інформаційному.

Інформаційна гібридна війна також є важливою складовою національної стійкості, що передбачає протидію російській пропаганді, активне висвітлення подій у світових медіа, використання цифрових платформ для об'єднання суспільства та ін. У термінологічному словнику Національного інституту стратегічних досліджень стійкість суспільства (або громадська стійкість – societal resilience) визначається як «здатність суспільства своєчасно й ефективно протистояти шокам, поглинати їх, пристосовуватися до наслідків небезпеки й невизначеності та відновлюватися після криз через збереження та відновлення основних базових структур і функцій» (Термінологічний словник-довідник, 2024).

За думкою О. Резнікової, у питаннях адаптації до змін безпекового середовища важливу роль відіграє також спроможність підтримувати стале функціонування, у тому числі під час криз, і швидко відновлюватися до оптимального за визначених умов рівня рівноваги (Рєзнікова, 2022, с. 38).

З позиції психології це трактується як позначення внутрішньої сили людини, що дає їй змогу справлятися зі стресом і труднощами, у культурології, соціології – це насамперед стійкість соціальних структур і культурних традицій (культурної матриці) перед зовнішніми викликами.

Культура відіграє вирішальну роль у формуванні механізмів резильєнтності як на рівні індивідів, соціальних груп, так і націй загалом. Одними з ключових чинників у цьому аспекті виступають найперше культурні цінності та традиції, що забезпечують сталість суспільних норм і звичаїв, що допомагає зберігати ідентичність навіть у кризові періоди. Не менш вагомим фактором культурної резильєнтності є мова та мовна ідентичність, що здатна навіть в умовах колонізації сприяти збереженню культури.

Практики художньої культури (література, музика, театр, кіно та ін.) у цьому контексті відіграють роль певних механізмів адаптації, допомагаючи суспільству осмислювати пережитий досвід і транслювати його майбутнім поколінням.

Так само культурні, історичні метанаративи, що присутні як у теоретичних дискурсах, так і в загальному інформаційному просторі, формують уявлення про історичну стійкість через соціальні інститути та колективну пам'ять суспільства, зміцнюючи та сприяючи утвердженню національної ідентичності суспільства в час екзистенційно кризових ситуацій.

В узагальненому розумінні в цілому сучасний світ стикається із численними кризами – війнами, пандеміями, економічними труднощами та ін. І ситуація війни та воєнного стану в Україні останніх років слугує тому живим підтвердженням. До цього слід додати також низку причинно-наслідкових зв'язків і викликів загальносвітового рівня, що періодично загострюються з огляду на воєнні дії в Україні. За твердженням учених, на початок військових дій на сході Україні існували відповідні ідентифікаційні кризи, проте після

військового нападу Росії на Україну та подальший процес організації спротиву ворогу сприяв об'єднанню українців і дав можливість усунути попередні суперечності та сформувати нові спільні для українців ідентичності з власною політикою та високим ступенем довіри до них. Війна є стимулюючою основою для формування нових ідентичностей, а пошук відповіді на безпекові виклики формулює нові політики ідентичностей. Логічно випливає, що на фоні військових викликів виокремились нові ідентичності ветеранських організацій, як відповідь на безпекові кризи та військові виклики (Ковтун, Горінов, 2024, с. 32).

Також, за даними досліджень, російська агресія стала потужним каталізатором для підйому солідарності українців та формування єдиної національної ідентичності. Частка українців та українок, які ідентифікують себе передусім як громадяни України, становить 85 чи 72%, залежно від методології та конкретного терміну проведення опитування. Згідно зі спільним опитуванням фонду «Демократичні ініціативи» та соціологічної служби Центру Разумкова, у серпні 2022 р. понад 90% українців пишалися своїм громадянством. Це найвищий показник за весь час соціологічного моніторингу, який проводили за роки незалежності України (Опанасюк, Кузьма, 2024, с. 1441).

У цьому контексті у процесах збереження ідентичності та формування національної стійкості пріоритетом стає культура та культурна складова. В умовах кризових ситуацій, де для українського суспільства наразі найглибшою кризою XXI століття стала російсько-українська війна, культурологічний вимір резильєнтності набуває особливої значущості. Отже, в українському суспільстві культура стала інструментом опору та збереження національної ідентичності під час війни, витримуючи баланс між відкритістю світу та збереженням власної культури, ретранслюючи на світовий загал цінності, сформовані практиками культурної стійкості. На думку вчених, саме архетипна матриця є основою «автентичного буття культури українського народу у взаємодії з різними соціально-культурними утвореннями в сучасних глобалізаційних процесах надає можливість вибудовувати майбутнє української спільноти. Вони забезпечують структурну цілісність ідентичності людини та національної культури, що постає чинником формування світогляду українського народу в умовах глобалізації. Субстанційний чинник національно-культурної ідентичності українського народу отримує сутнісне вираження в основних рисах його ментальності, які реалізуються в мові, культурі, традиціях, звичаях, прагненні українського народу до свободи й державної самостійності. Розбудова культурної складової ідентичності в Україні потребує балансу між культурною спадщиною українського етносу й ефективним використанням надбань інших культур у глобалізованому світі (Поліщук, 2017, с. 16).

Не менш вагому, а подекуди й ключову роль у складних процесах сучасності в Україні відіграє громадянське суспільство, що значно активізувало свою діяльність за останні роки. Варто відзначити найперше волонтерський рух, у межах якого було здійснено масштабне залучення громадян до допомоги армії (Благодійні фонди «Повернись живим», «Сергія Притули» та низка ін.). Сюди також треба додати підтримку переселенців, постраждалих унаслідок російської агресії, партизанський рух опору на окупованих територіях тощо.

Сфера технологічних інновацій у проєкції на сферу культури також дає результативність у підвищенні національній стійкості, зокрема, через процеси діджиталізації та розвиток цифрових платформ стає можливим максимальне збереження й поширення інформації про культурну спадщину, проєктування її відновлення тощо.

Культурна політика як специфічна сфера державної управлінської діяльності також виступає механізмом зміцнення національної стійкості і на сьогодні переважно спрямована на захист і розвиток української мови (програми з популяризації мови, українізація медіа, видавничі ініціативи), збереження та відновлення зруйнованої культурної спадщини, декомунізацію та дерусифікацію, розвиток українського кінематографа, музики, літератури, інформаційну безпеку та протидію російській пропаганді, розвиток національного контенту. Метанаративом останнього часу є теза про культуру як основу безпекових стратегій країни, що фактично дорівнює збереженню культурної ідентичності, й утвердження національної стійкості, оскільки «в умовах кризових ситуацій ідентичність тісно

пов'язана із безпекою» (Корольчук, 2020, с. 52). Також сюди слід віднести заходи в рамках міжнародної культурної дипломатії, що передбачають як представлення української культури у світі, так і підтримку мистецьких проєктів за кордоном і багато іншого.

Українська культурна ідентичність є ключовим фактором національної стійкості, що забезпечує єдність суспільства, протидію зовнішнім загрозам і повоєнне відновлення країни. Важливу роль у цьому процесі відіграє культурна політика, яка сприяє захисту української мови, національної пам'яті, мистецтва й інформаційного простору.

Війна не лише стала викликом, але й стимулом для оновлення культурної ідентичності українського суспільства, формування нових традицій і символів. Подальший розвиток і підтримка культури є стратегічним завданням держави, що дасть змогу Україні зміцнити свою суб'єктність у світі.

Наукова новизна полягає в теоретичному узагальненні й актуалізації проблематики української культурної ідентичності як одного з основних стрижнів національної стійкості, що полягає у сформованості системи протидії зовнішнім викликам і загрозам на різних рівнях.

Висновки. Українська національна стійкість або резильєнтність базується на ґрунтовній історичній пам'яті, культурній самобутності, громадянській згуртованості та міжнародній підтримці. Україна демонструє унікальну здатність адаптуватися до викликів війни та відновлюватися навіть у найскладніших умовах. Стійкість українців стає фундаментом для майбутнього розвитку країни, вона має не лише психологічний чи соціальний, а й вагомий культурологічний вимір, оскільки саме культура визначає, як суспільство адаптується до змін, реагує на виклики та ретранслює власну ідентичність наступним поколінням.

Список використаних джерел:

Вінков, В. Ю. (2022). Безпекові аспекти розвитку ідентичності в умовах війни. *Проблеми політичної психології*. Вип. 12. С. 138–150.

Галуха, Л. Ю. (2024). Вплив історичних подій XX століття на формування національної ідентичності в Україні. *Актуальні питання у сучасній* науці. № 12 (30). С. 1156–1172.

Горінов, П., Драпушко, Р. (2022). Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження: монографія. Київ: Державний інститут сімейної та молодіжної політики. 240 с.

Демиденко, Н. (2024). Вплив національної культури на формування національної ідентичності у глобалізованому світі. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 бер. 2024 р.); у 2 ч. Дніпро: ДДУВС*. Ч. II. С. 699–701.

Зливков, В., Лукомська, С. (2023). Нариси з історії становлення мілітарної ідентичності українців: монографія. Київ – Ніжин: Видавець «ПП Лисенко М. М.».140 с.

Кирилюк, О. (2020). Символічна креативність та соціальна естафета як чинники української національної резистенції. *Філософія та гуманізм*. Вип. 2 (12). 45. С. 45–55.

Ковтун, М., Горінов, П. (2024). Політичні ідентичності ветеранських організацій в сучасній Україні: теоретичні та практичні аспекти. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. Випуск 3 (75). С. 29–35.

Козловець, М. А. (2009). Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 558 с.

Корольчук, О. Л. (2020). До питання національної ідентичності як фактору формування культури національної резільєнтності. *InterConf. Scientific research in XXI century*. С. 114–118.

Опанасюк, Т. А., Кузьма, Т. М. (2024). Російсько-українська війна як каталізатор національної ідентичності: історичний та сучасний контекст. *Вісник науки і освіти*. № 7 (5). С. 1433–1445.

Поліщук, Р. М. (2017). Культурна ідентичність як субстанційний чинник формування світогляду українського народу в епоху глобалізації: автореф. канд. філос. наук. Львів. 22 с.

Резнікова, О. О. (2022). Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища: монографія. Київ: НІСД. 532 с.

Руденко, Ю. Ю. (2020). Консолідаційна модель національної ідентичності: від теорії суверенітету до теорії політичної модернізації: монографія. Київ: «Видавництво Людмила». 364 с.

Русул, О. В. (2013). Поняття «етнічна», «культурна ідентичність», «національний менталітет» у соціально-філософському дискурсі. *Вісник Дніпропетровського університету*. Т. 21. Вип. 23 (4). С. 244–250.

Скотна, Н., Стець, В. (2012). Особливості етнічної і національної ідентичності. *Молодь і ринок.* № 8 (91). С. 6–9.

Термінологічний словник-довідник у сфері національної стійкості (2024). [Упорядники: О.О. Резнікова, К.Є. Войтовський]. Київ: НІСД. 80 с. https://doi.org/10.53679/NISS-book.2024.01.

Федотова, О. О., Галуха, Л. Ю., Верезомська, С. Ж. (2024). Щодо формування української національної ідентичності під впливом історичних подій XX століття. *Вісник гуманітарних наук*. № 1. URL: https://h-visnyk.com.ua/index.php/home/article/view/3/3.

Фещенко, І. О. (2024). Історичні маніпуляції як інструмент нівелювання української ідентичності крізь призму російсько-української війни. *Вісник науки і освіти*. № 10 (28). С. 1575–1583.

References:

Vinkov, V.Yu. (2022). Bezpekovi aspekty rozvytku identychnosti v umovakh viiny [Security aspects of identity development in wartime]. *Problemy politychnoi psykholohii*. Issue 12. P. 138–150 [in Ukrainian].

Halukha, L.Yu. (2024). Vplyv istorychnykh podii XX stolittia na formuvannia natsionalnoi identychnosti v Ukraini [The influence of historical events of the 20th century on the formation of national identity in Ukraine]. *Aktualni pytannia u suchasnii nautsi*. № 12 (30). P. 1156–1172 [in Ukrainian].

Horinov, P., Drapushko, R. (2022). Volonterska diialnist v Ukraini: sotsialno-pravove doslidzhennia [Volunteering in Ukraine: a socio-legal study]: monohrafiia. Kyiv: Derzhavnyi instytut simeinoi ta molodizhnoi polityky. 240 p. [in Ukrainian].

Demydenko, N. (2024). Vplyv natsionalnoi kultury na formuvannia natsionalnoi identychnosti u hlobalizovanomu sviti. Mizhnarodna ta natsionalna bezpeka: teoretychni i prykladni aspekty [The influence of national culture on the formation of national identity in a globalized world]: materialy VIII Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Dnipro, 15 ber. 2024 r.); u 2 ch. Dnipro: DDUVS. Part II. P. 699–701 [in Ukrainian].

Zlyvkov, V., Lukomska, S. (2023). Narysy z istorii stanovlennia militarnoi identychnosti ukraintsiv [Essays on the history of the formation of the military identity of Ukrainians]: monohrafiia. Kyiv–Nizhyn: Vydavets «PP Lysenko M.M.». 140 p. [in Ukrainian].

Kyryliuk, O. (2020). Symvolichna kreatyvnist ta sotsialna estafeta yak chynnyky ukrainskoi natsionalnoi rezystentsii [Symbolic creativity and social relay as factors of Ukrainian national resistance]. *Filosofiia ta humanizm*. Issue 2 (12). 45. P. 45–55 [in Ukrainian].

Kovtun, M., Horinov, P. (2024). Politychni identychnosti veteranskykh orhanizatsii v suchasnii Ukraini: teoretychni ta praktychni aspekty [Political identities of veteran organizations in modern Ukraine: theoretical and practical aspects]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi akademii upravlinnia personalom. Politychni nauky ta publichne upravlinnia*. Issue 3 (75). P. 29–35 [in Ukrainian].

Kozlovets, M.A. (2009). Fenomen natsionalnoi identychnosti: vyklyky hlobalizatsii [The phenomenon of national identity: causes of globalisation]: monohrafiia. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka. 558 p. [in Ukrainian].

Korolchuk, O.L. (2020). Do Pytannia natsionalnoi identychnosti – yak faktoru formuvannia kultury natsionalnoi rezilientnosti [On the issue of national identity as a factor in the formation of a culture of national resilience]. InterConf. Scientific research in XXI century. P. 114–118 [in Ukrainian].

Opanasiuk, T.A., Kuzma, T.M. (2024). Rosiisko-ukrainska viina yak katalizator natsionalnoi identychnosti: istorychnyi ta suchasnyi kontekst [The Russian-Ukrainian War as a Catalyst for National Identity: Historical and Contemporary Context]. *Visnyk nauky i osvity*. № 7 (5). P. 1433–1445 [in Ukrainian].

Polishchuk, R.M. (2017). Kulturna identychnist yak substantsiinyi chynnyk formuvannia svitohliadu ukrainskoho narodu v epokhu hlobalizatsii [Cultural identity as a substantial factor in the formation of the worldview of the Ukrainian people in the era of globalization]: avtoref. kand. filos. nauk. Lviv. 22 p. [in Ukrainian].

Reznikova, O.O. (2022). Natsionalna stiikist v umovakh minlyvoho bezpekovoho seredovyshcha [National Resilience in a Changing Security Environment]: monohrafiia. Kyiv: NISD. 532 p. [in Ukrainian].

Rudenko, Yu.Iu. (2020). Konsolidatsiina model natsionalnoi identychnosti: vid teorii suverenitetu do teorii politychnoi modernizatsii [Consolidation model of national identity: from sovereignty theory to political modernization theory]: monohrafiia. Kyiv: "Vydavnytstvo Liudmyla". 364 p. [in Ukrainian].

Rusul, O.V. (2013). Poniattia "etnichna", "kulturna identychnist", "natsionalnyi mentalitet" u sotsialno-filosofskomu dyskursi [The concepts of "ethnic", "cultural identity", "national mentality" in socio-philosophical discourse]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu*. Volume 21. Issue 23 (4). P. 244–250 [in Ukrainian].

Skotna, N., Stets, V. (2012). Osoblyvosti etnichnoi i natsionalnoi identychnosti [Features of ethnic and national identity]. *Molod i rynok*. № 8 (91). P. 6–9 [in Ukrainian].

Terminolohichnyi slovnyk-dovidnyk u sferi natsionalnoi stiikosti [Terminological dictionary-reference in the field of national resilience] (2024). [Uporiadnyky: O.O. Reznikova, K.Ye. Voitovskyi]. Kyiv: NISD. 80 p. https://doi.org/10.53679/NISS-book.2024.01 [in Ukrainian].

Fedotova, O.O., Halukha, L.Yu., Verezomska, S.Zh. (2024). Shchodo formuvannia ukrainskoi natsionalnoi identychnosti pid vplyvom istorychnykh podii XX stolittia [Regarding the formation of Ukrainian national identity under the influence of historical events of the 20th century]. *Visnyk humanitarnykh nauk*. № 1. Retrieved from: https://h-visnyk.com.ua/index.php/home/article/view/3/3[in Ukrainian].

Feshchenko, I.O. (2024). Istorychni manipuliatsii yak instrument niveliuvannia ukrainskoi identychnosti kriz pryzmu rosiisko-ukrainskoi viiny [Historical manipulation as a tool for leveling Ukrainian identity through the prism of the Russian-Ukrainian war]. *Visnyk nauky i osvity*. № 10 (28). P. 1575–1583 [in Ukrainian].